

*Dr Ana Batrićević,
Istraživač - saradnik
Institut za kriminološka i
sociološka istraživanja*

*Pregledni članak
UDK: 343.58
Primljeno: 24. septembar 2012. god.*

BESTIJALNOST – POJAM, UZROCI I DRŽAVNA REAKCIJA

Zlostavljanje životinja, koje se u većini savremenih pravnih sistema, uključujući i naš, kvalifikuje bilo kao krivično delo, bilo kao prekršaj, može biti učinjeno na različite načine. Slično kao i kod nasilja prema ljudima, jedan od njegovih pojava oblika jeste i seksualno zlostavljanje životinja, koje se često naziva „bestijalnost“. Ova negativna pojava ima brojne aspekte: psihološke, socijalno-patološke, kriminološke, viktimološke i kaznenopravne. Ipak, do sada je ona uglavnom posmatrana u kontekstu seksualno aberantnog ponašanja čoveka, a ne i kao forma okrutnosti prema životinjama. U ovom radu, autor nastoji da analizira pojam, pojavne oblike i moguće uzroke seksualnog zlostavljanja životinja, kao i da predstavi mehanizam državne reakcije na ovaj fenomen kako u starijim izvorima prava, tako i u pravnim okvirima koje postavljaju važeći Krivični zakonik Republike Srbije i Zakon o dobrobiti životinja.

Ključne reči: bestijalnost, seksualno zlostavljanje životinja, ubijanje i zlostavljanje životinja, krivično delo, prekršaj.

1. Uvod

Seksualno zlostavljanje životinja, poznato i pod nazivom bestijalnost (bestiality), jedan je od oblika okrutnosti prema životinjama čijoj etiološkoj i fenomenološkoj analizi u dosadašnjoj svetskoj i domaćoj stručnoj literaturi iz oblasti kriminologije, prava, i socijalne patologije nije posvećivano dovoljno pažnje. Za to pos-

toji više razloga, od kojih se kao presudni mogu navesti: činjenica da je u pitanju „tabu tema“ koja zadire u najintimnije i za otkrivanje osobito neprijatne aspekte ljudske seksualnosti, otežano istraživanje problema usled okolnosti da se ove aktivnosti vrše u strogoj tajnosti „iza zatvorenih vrata“ i na zabačenim mestima, nevoljnost potencijalnih ispitanika da o tome govore usled srama koji osećaju i socijalne stigmatizacije¹ koja bi ih neizbežno pratila, očigledna nesposobnost životinja da posvedoče o sopstvenoj seksualnoj viktimizaciji i još uvek prilično ambivalentan stav mnogih društvenih grupa o prirodi, karakteru, posledicama, (ne) prihvatljivosti i, uopšte, „zlostavljačkom karakteru“ seksualnih aktivnosti između čoveka i životinja.

Najkraće rečeno, seksualno zlostavljanje životinja obuhvata različita nedozvoljena ljudska ponašanja prema njima, počevši od dodirivanja ili taktilnog stimulisanja genitalija životinja na drugi način, pa do seksualnog odnosa sa životinjom i nasilnog seksualnog iskorišćavanja životinje. Kod pojedinih vrsta životinja, kao krajnji ishod seksualnog zlostavljanja mogu nastupiti ozbiljne telesne povrede ili smrt zbog oštećenja unutrašnjih organa usled penetracije.² U većini savremenih pravnih sistema koji poseduju zakonske odredbe posvećene krivičnopravnoj i/ili prekršajopravnoj zaštiti životinja prihvaćen je stav da seksualne aktivnosti između ljudi i životinja predstavljaju oblik okrutnosti prema životinjama, odnosno poseban vid njihovog zlostavljanja te da se, u skladu sa tim, kažnjavaju ili kao krivična dela ili kao prekršaji.³ Uporednopravno posmatrano, kaznenopravne odredbe posvećene zaštiti i dobiti životinja u mnogim zemljama ne inkriminišu seksualno zlostavljanje životinja eksplicitno, već tu mogućnost pružaju propisivanjem i prihvatanjem usudske praksi dovoljno širokih definicija pojma zlostavljanja životinja, čime se omogućava da se pod taj pojam podvede i njihova seksualna zloupotreba.

Sa druge strane, u brojnim pravnim sistemima postoje zakonske odredbe koje izričito proglašavaju seksualno zlostavljanje životinja za krivično delo (zločin ili prestup) ili za prekršaj. U Sjedinjenim Američkim Državama, bestijalnost je na federalnom nivou inkriminisana samo odredbama Vojnog zakonika i to u okviru krivičnog dela pod nazivom „sodomija“ (The Sodomy Law under The Military Code)⁴. Ove odredbe primenjuju se isključivo u odnosu na lica zaposlena u vojsci, a za vođenje krivičnog postupka i izricanje kazne učinocima u takvim slučajevima

1 Fleming, W., Characteristics of Juvenile Offenders Admitting to Sexual Activity with Nonhuman Animals, *Society and Animals*, br. 10:1, Koninklijke, Brill NV, Leiden, 2001, str. 32.

2 Ascione, F. R., Animal Abuse and Youth Violence, *Juvenile Justice Bulletin*, U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Washington D.C., 2001, str. 20.

3 Witherspoon, J., Zoophilia and Bestiality Laws, preuzeto sa: <http://ezinearticles.com/?Zoophilia-and-Bestiality-Laws&id=5135107>, pristup: 02.02.2012.

4 10 U.S.C. § 925 : US Code - Section 925: Art. 125. Sodomy, preuzeto sa: <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/10/A/II/47/X/925>, pristup: 04.02.2012.

nadležan je specijalni, Vojni sud.⁵ Vojnim zakonikom je propisano da krivično delo sodomije čini lice zaposleno u vojsci koje učestvuje u neprirodnom (protivprirodnom) seksualnom odnosu, tj. polnom opštenju (unnatural carnal copulation) sa drugim licem istog ili suprotnog pola ili sa životinjom. Pri tome je naglašeno da je za postojanje ovog krivičnog dela dovoljno da je došlo i do sasvim minimalne, odnosno kratkotrajne ili delimične penetracije⁶. Zakonik ne propisuje ni vrstu ni meru kazne za ovo krivično delo, već samo ističe da je za njeno odmeravanje i izricanje nadležan Vojni sud.⁷

Za razliku od federalnog zakonodavstva, zakoni federalnih jedinica Sjedinjenih Američkih Država posvećeni sankcionisanju okrutnosti prema životinjama (takozvano anti - cruelty zakonodavstvo), inkriminišu seksualno zlostavljanje životinja, neovisno od svojstva njegovog učinioca i to ili kao teže krivično delo, odnosno zločin (felony), ili kao lakše krivično delo, odnosno prestup (misdemeanor). Tako, Kazneni zakonik Ilinoisa⁸ izričito zabranjuje: 1) svesno, namerno učestvovanje čoveka u seksualnom odnosu (sexual conduct) ili seksualnom kontaktu (sexual contact) sa životinjom, 2) svesno prouzrokovanje, omogućavanje drugome ili podsticanje drugoga da učestvuje u seksualnom odnosu ili seksualnom kontaktu sa životinjom, 3) svesno dopuštanje drugom licu vršenja seksualnog odnosa ili seksualnog kontakta sa životinjom od strane lica koje je zaduženo za zbrinjavanje ili čuvanje te životinje i 4) svesno učestvovanje u promovisanju, pomaganju ili podsticanju aktivnosti koja uključuje seksualni odnos ili seksualni kontakt sa životinjom u komercijalne ili zabavne svrhe⁹.

Kršenje ovih zabrana predstavlja teže krivično delo, odnosno zločin, za koji su alternativno ili kumulativno propisane kazna zatvora od jedne do tri godine i (ili) novčana kazna u iznosu do dvadeset i pet hiljada dolara. Kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela postoji ako je bilo koja od ovih radnji učinjena u prisustvu lica mlađeg od osamnaest godina ili ako je usled nje nastupila posledica u vidu teške telesne povrede ili smrti životinje. Teži oblik ovog dela zaprećan je kaznom zatvora od dve do pet godina kumulativno ili alternativno sa novčanom kaznom u iznosu do dvadeset i pet hiljada dolara.¹⁰ Pored kazne, učiniocu ovog krivičnog dela

5 Wisch, R., Overview of State Bestiality Laws, Animal Legal & Historical Center, Michigan State University College of Law, 2008., preuzeto sa: <http://www.animallaw.info/articles/ovuszoophilia.htm>, pristup: 04.02.2012.

6 Ibid., tačka a.

7 Ibid., tačka b.

8 Illinois Criminal Code, Chapter 720. Criminal Offenses, Act 5. Criminal Code of 1961. Title III. Specific Offences. Part B. Offenses Directed Against The Person. Article 12. Bodily, 5/12-35. Sexual conduct or sexual contact with an animal, preuzeto sa: http://www.animallaw.info/statutes/stusil510ilcs70_1_16.htm#s5_12_35, pristup: 28.03.2012.

9 Ibid., tačke a, b, c. i d.

10 Ibid., tačka e, u vezi sa: Illinois Compiled Statutes 720 ILCS 5, Criminal Code of 1961, Section 2-7, preuzeto sa: <http://law.onecle.com/illinois/720ilcs5/2-7.html>, pristup: 28.03.2012.

može se odrediti i neka od sledećih mera: 1) privremena ili trajna zabrana držanja životinja ili boravka u domaćinstvu gde su prisutne životinje, 2) oduzimanje životinja od učinioca i njihova predaja priznatom i organizovanom (azilu) ili društvu za zaštitu životinja, 3) podvrgavanje psihološkoj evaluaciji i savetovanju o sopstvenom trošku i 4) plaćanje novčane nadoknade u korist prihvatilišta (azila) ili društva za zaštitu životinja u granicama razumnih troškova čuvanja i staranja o životinjama koje su bile podvrgnute seksualnom zlostavljanju¹¹. Prema Kaznenom zakoniku Kalifornije, seksualni napad (sexual assault) na životinju u cilju pobuđivanja ili zadovoljenja seksualne želje učinioca inkriminisan je kao lakše krivično delo ili prestup (misdemeanor), za koji su alternativno propisane kazna zatvora do šest meseci ili novčana kazna u iznosu do hiljadu dolara.¹²

I zakoni pojedinih bivših jugoslovenskih republika, koji su posvećeni zaštiti i dobrobiti životinja, eksplicitno zabranjuju bestijalnost. Tako je, na primer, prema Zakonu o zaštiti i dobrobiti životinja Federacije Bosne i Hercegovine, kao i prema istoimenom Zakonu Republike Srpske, „spolno zloupotrebavanje životinje“ kvalifikovano kao prekršaj, za koji je propisana novčana kazna¹³. Sa druge strane, Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja Crne Gore i Zakon o zaštiti životinja Hrvatske ne spominju izričito seksualno zlostavljanje životinja, ali, između ostalog, kao prekršaj zaprećen novčanom kaznom kvalifikuju i prisiljavanje životinja na neprirodne oblike ponašanja¹⁴, što bi, pod uslovom da u konkretnom slučaju nisu ostvarena opšta obeležja zlostavljanja životinja, svakako moglo da se odnosi i na bestijalnost.

Pravni okviri za krivično i prekršajno sankcionisanje seksualnog zlostavljanja životinja postoje i u pozitivnom pravu Republike Srbije. Naime, 1. januara 2006. godine, stupanjem na snagu važećeg Krivičnog zakonika, u naš pravni sistem je uvedeno krivično delo ubijanja i mučenja (sada zlostavljanja) životinja, a 2009. godine usvojen je i Zakon o dobrobiti životinja. Međutim, u praksi je potrebno precizirati pojam i pojavne oblike seksualnog zlostavljanja životinja i razgraničiti slučajeve u kojima će ovaj oblik okrutnosti prema životinjama predstavljati krivično delo iz člana 269. Krivičnog zakonika, a u kojima prekršaj prema Zakonu o dobrobiti životinja.

11 Ibid., tačka f.

12 California Penal Code, Section 286.5 PC, odeljak 1.5. The sexual abuse of animal, preuzeto sa: <http://law.onecle.com/california/penal/286.5.html>, pristup: 27.03.2012.

13 Član 4. stav 1. tačka r. i član 41. stav 1. tačka b. Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja, „Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 25/2009 i član. 6. stav 1. tačka nj, i član 44. stav 1. tačka v. Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 111/2008.

14 Član 8. stav 1. tačka 13. Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja, „Službeni list RCG“, broj 14/2008. i čl. 4. st. 2. tačke 11. i 12. Zakon o zaštiti životinja „Narodne novine Republike Hrvatske“, br.135/2006.

2. Istorijski osvrt na sankcionisanje bestijalnosti

U različitim istorijskim razdobljima i društvenim sredinama pojam bestijalnosti tumačen je na različite načine i sa često potpuno oprečnim konotacijama – od vrednosno neutralnih do ekstremno osuđujućih. Danas se pod pojmom bestijalnosti podrazumeva svaki oblik, vid ili modalitet seksualnog odnosa ili opštenja između čoveka i životinje¹⁵, koji je gotovo na univerzalnom nivou iz više razloga okarakterisan kao socijalno neprihvatljiv, odnosno devijantan, pa čak i kriminalan oblik seksualnog ispoljavanja pojedinca i podveden pod pojam okrutnosti prema životinjama.

Odredbe koje svedoče o društvenoj i moralnoj osudi seksualnih odnosa između ljudi i životinja mogu se pronaći i u najstarijim pisanim pravnim izvorima. Međutim, za razliku od savremenih pravnih izvora, koji seksualne odnose između ljudi i životinja mahom inkriminišu kao oblik zlostavljanja životinja, ova pojava je u starijim društvima pravno sankcionisana prvenstveno kao vid kršenja društvenih, etičkih i religioznih normi i običaja, odnosno kao „svetogrdje“, „blud“, „razvrat“ i „nemoral“. Tako je, na primer, Hetitski zakonik (1650-1500. godine p.n.e.)¹⁶ sadržao dve odredbe posvećene inkriminisanju ovog oblika okrutnosti prema životinjama. Najpre, Hetitski zakonik je propisivao smrtnu kaznu za čoveka koji bi imao seksualni odnos sa kravom. Doduše, kralj je imao diskreciono ovlašćenje da učiniocu tog krivičnog dela poštedi život, s tim što je bilo izričito zabranjeno da učinilac tog krivičnog dela pride kralju.¹⁷ Prema istom zakoniku, smrtnom kaznom bilo je zaprećeno i održavanje seksualnog odnosa sa svinjom ili psom.¹⁸ Sa druge strane, Hetitski zakonik nije predviđao tako stroge kazne za seksualni odnos sa konjem ili mazgom, već je učiniocu tog dela zabranjivano da u budućnosti pride kralju, i da postane sveštenik.¹⁹ Iz zabrane prilaska kralju kao i iz zabrane obavljanja sveštenečkog poziva licu koje je imalo seksualni odnos sa konjem ili mazgom može se izvesti zaključak da je sam seksualni odnos sa životinjom smatran sramotnim, nečasnim odnosno nemoralnim činom. Ipak, tekst Hetitskog zakonika ne pruža dovoljno materijala za izvođenje zaključka o razlozima zbog kojih je hetitski zakonodavac propisivao smrtnu kaznu za seksualni odnos čoveka sa kravom, svinjom ili psom, dok je za isti takav čin sa konjem ili mazgom predviđao samo zabranu obavljanja sveštenečkog poziva i približavanja kralju. Naime, navedene dve zabrane bi se po svojoj prirodi mogle uporediti sa merama bezbednosti kakve postoje u savre-

15 Munro, R., Munro, H., *Animal Abuse and Unlawful Killing – Forensic Veterinary Pathology*, Elsevier Health Sciences, Philadelphia, USA, 2008, str. 94.

16 Hetitski zakonik, *Ancient History Sourcebook: The Code of the Nesilim c. 1650-1500 BC* (Napomena: Hetiti su za sebe koristili naziv Nesilim), preuzeto sa: <http://www.fordham.edu/hall-sall/ancient/1650nesilim.asp>, pristup: 04.12.2011.

17 Član 187.

18 Član 199.

19 Član 199.

menom krivičnom pravu (kao što je mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti ili zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim), a sasvim je jasno da su mnogo blaže od bilo kakve kazne, a posebno kapitalne.

Od izvora srednjovekovnog prava, poznato je da je Zakonik Karla V (Constitutio Criminalis Carolina) iz 1532. godine sankcionisao bestijalnost kao poseban oblik protivprirodnog bluda. Naime, *Constitutio Criminalis Carolina*²⁰ propisuje smrtnu kaznu spaljivanjem za tri oblika takozvanog protivprirodnog bluda – između dve žene, između dva muškarca i između čoveka i životinje (član 116). Opisanom odredbom inkriminirani su različiti, sa stanovišta morala i običaja, neprihvatljivi oblici seksualnog opštenja, te se može reći da je ona prvenstveno usmerena na zaštitu morala, preciznije, polnog morala, a ne na zaštitu životinja od eventualnih štetnih posledica koje bi na njih moglo imati seksualno zlostavljanje od strane ljudi. Dakle, u Zakoniku Karla V bestijalnost je kažnjavana kao posebna vrsta protivprirodnog bluda, a ne kao specifičan oblik zlostavljanja životinja, kao što je to slučaj u savremenim zakonima posvećenim zaštiti i dobrobiti životinja.

Kada je u pitanju Srbija, specifična odredba kojom se inkriminiše bestijalnost svrstana je u dvadeset i prvo poglavlje Kriminalnog zakonika za Knjažestvo Srbiju od 1860. godine, pod nazivom „O zločinima i prestupljenjima protivu blagonravija“, koje je mahom bilo posvećeno krivičnim delima protiv polne slobode. U pitanju je odredba kojom su zajedno inkriminirani protivprirodni blud između lica muškog pola i „skotološtvo“, odnosno bestijalnost ili seksualni odnos sa životinjom. Oba dela bila su zaprećena kumulativno – kaznom zatvora od šest meseci do četiri godine i gubitkom građanske časti (član 206). Izraz „skot“, iz koga je i izveden naziv ovog krivičnog dela, odnosio se samo na četvoronožne domaće životinje, a ne i na pernate životinje, odnosno ptice. Ukoliko bi ova vrsta protivprirodnog bluda bila izvršena u odnosu na pernatu životinju, učinilac se ne bi mogao kazniti,²¹ jer ne bi ni bila ostvarena obeležja bića tog krivičnog dela.

Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju inkriminirao je bestijalnost (ili skotološtvo, kako je ovo delo nazivao Kriminalni zakonik iz 1860. godine) i to kao poseban prestup, sistematizovan u okviru dvadeset i četvrtog poglavlja, posvećenog krivičnim delima protiv javnog morala.²² Krivični zakonik (član 286) je ovo delo nazivao protivprirodnim bludom sa životinjom i za njega je propisivao kaznu zatvora u trajanju do godinu dana.

20 *Constitutio Criminalis Carolina*, (prevod: Novaković, M.), u: Vajs, A., Kandić, Lj., *Opšta istorija države i prava – feudalni period*, op. cit., str. 181.

21 Videti: Komentar uz član 206. Kazneni (Kriminalni) zakonik za Knjažestvo Srbiju od 1860. godine, „Zbirka zakona Kraljevine Srbije II – Kazneni zakonik i krivični sudski postupak“, Knjižar izdavač Geca Kon, Beograd, 1911, str. 126.

22 Videti: dvadeset i četvrto poglavlje Krivičnog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju, „Službene Novine“, br. 33 - XIV od 09. februara 1929. godine.

Ovo krivično delo sastojalo se u umišljajnom izvršenju polnog akta sa životinjom i smatralo se posebnom vrstom protivprirodnog bluda, bez obzira da li je sam akt bio izvršen na prirodan ili na protivprirodan način, sa ženkom ili sa mužjakom životinje. Dakle, za razliku od protivprirodnog bluda između ljudi, koji je obuhvatao samo protivprirodno izvršenje polnog akta između lica bilo kog pola²³, bilo koji vid seksualnog odnosa (opštenja) između čoveka i životinje smatran je protivprirodnim bludom.²⁴ Delo je bilo kažnjivo nezavisno od toga da li je učinjeno javno ili tajno. Pošto je ovo delo bilo svrstano u prestupe, njegov pokušaj nije bio kažnjiv²⁵

Ako je seksualni odnos sa životinjom učinjen javno, postojao je sticaj sa krivičnim delom javnog vršenja bludnih radnji. Naime, Zakonikom je bilo propisano da će se lice koje javno vrši bilo kakvu bludnu radnju (uključujući i protivprirodni blud sa životinjom) kazniti alternativno – kaznom zatvora ili novčanom kaznom.²⁶

Inače, može se uočiti da, za razliku od Kriminalnog zakonika iz 1860. godine, Krivični zakonik iz 1930. godine ne koristi izraze „skotološtvo“ i „skot“ već izraz „životinja“. Čini se da nije u pitanju samo terminološka razlika, već da je zakonodavac na taj način želeo da proširi kriminalnu zonu tako što će inkriminisati ne samo seksualne odnose između ljudi i četvoronožnih životinja (poput krava, ovaca ili pasa), već i seksualne odnose ljudi sa pticama,²⁷ odnosno pernatim životinjama (na primer, sa živinom).

3. Pojam i pojavni oblici bestijalnosti

Izraz „bestijalnost“ nije opšte prihvaćen u stručnoj literaturi, budući da mu se prigovara da u prvi plan stavlja čoveka – učinioca te da ne uvažava u dovoljnoj meri bol, patnju, strah, stres i povrede koje životinja po pravilu trpi prilikom seksualnog odnosa sa čovekom. Zbog toga se pojedini autori zalažu da se umesto izraza „bestijalnost“ za označavanje istog pojma upotrebljava izraz „seksualna zloupotreba životinja“ (animal sexual abuse), analogno široko prihvaćenom izrazu „seksualna zloupotreba dece“ (child sexual abuse), koji smatraju daleko prihvatljivijim i

23 Čubinski, M., Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije od 27. januara 1929. godine, op. cit., str. 434.

24 Čubinski, M., Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije od 27. januara 1929. godine, op. cit., str. 435.

25 Čubinski, M., Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije od 27. januara 1929. godine, op. cit., str. 436.

26 Član 287. Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju, „Službene Novine“, br. 33 - XIV od 09. februara 1929. godine.

27 Čubinski, M., Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije od 27. januara 1929. godine, Ibid., str. 436.

preciznijim.²⁸ Takav stav sasvim je opravdan budući da se njime seksualne aktivnosti između ljudi i životinja stavljaju u negativan kontekst.

Naime, bilo koji seksualni kontakt čoveka sa životinjama koji može, a ne mora da rezultira fizičkim povređivanjem životinje treba tretirati kao seksualno zlostavljanje životinje²⁹, i samim tim, kao socijalno neprihvatljivo, odnosno devijantno, ali u velikom broju slučajeva i kriminalno ponašanje.

Postoji niz ljudskih ponašanja prema životinjama koja se mogu okarakterisati kao zlostavljanje, odnosno zloupotreba životinja (animal abuse) ili okrutnost prema životinjama (animal cruelty). Bilo da se radi o aktivnim radnjama (činjenjima) ili pasivnim radnjama, odnosno propuštanjima (nečinjenjima), u zakonodavstvu, teoriji i praksi uobičajena je njihova podela na dve velike grupe: 1) fizičko zlostavljanje životinja i 2) psihičko zlostavljanje životinja. Ova podela prihvaćena je i u važećem Zakonu o dobrobiti životinja Republike Srbije iz 2009. godine.

Fizičko zlostavljanje životinja obuhvata narušavanje fizičke celovitosti životinje oštećenjem tkiva i organa, kao što su batiranje, šutiranje, bičevanje, seksualno nasilje, prisiljavanje na rad ili obuku koji prevazilaze izdržljivost životinje, neodgovarajući načini hvatanja i obuzdavanja, sprovođenje intervencija na životinjama suprotno zakonskim odredbama i svesno reprodukovanje jedinki koje pate od naslednih bolesti, ako se ono ne vrši u ogledne svrhe u skladu sa zakonom.³⁰

Psihičko zlostavljanje životinje obuhvata takvo narušavanje njene psihičke celovitosti koje može izazvati ili izaziva poremećaje u ponašanju, u smislu onemogućavanja životinji da zadovolji svoje osnovne potrebe u ponašanju, da iskoristi prostor za odmor i zaklon, razjarivanja životinje primenom fizičke sile, drugim životinjama ili nadražajima koji joj nisu svojstveni, nanošenja straha, patnje i prouzrokovanja osećaja dosade i nesigurnosti, kao i sprečavanja životinje da uspostavi socijalnu vezu sa životinjama iste vrste.³¹

Analize raspoloživih statističkih podataka pokazuju da je u Republici Srbiji od svih oblika zlostavljanja životinja najzastupljenije fizičko zlostavljanje (52%), zatim sledi zanemarivanje (32%), psihičko zlostavljanje (13%), hordašenje³², odnosno patološko sakupljanje životinja i njihovo držanje u ekstremno prenatran-

28 Munro, R., Munro, H., *Animal Abuse and Unlawful Killing – Forensic Veterinary Pathology*, Elsevier Health Sciences, Philadelphia, USA, 2008, str. 94.

29 Aleksić, J., Jović, S., Merčep, D., *Uloga veterinara u prevenciji slučajeva zlostavljanja životinja*, Veterinarski glasnik, vol. 65, br. 1-2/2001, Beograd, 2011, str. 124, pozivajući se na: Vučinić, M., *Ponašanje, dobrobit i zaštita životinja*, Veterinarska komora Srbije, Beograd, 2006, str. 364-366.

30 Član 18. stav 1. Zakon o dobrobiti životinja, „Službeni glasnik RS“, br. 41/2009.

31 Član 18. stav 2. Zakon o dobrobiti životinja, „Službeni glasnik RS“, br. 41/2009.

32 Više o hordašenju videti u: Batrićević, A., *Hordašenje kao socijalno-patološka pojava – fenomenologija, etiologija i državna reakcija*, Socijalna misao, vol. 18, br. 4/2011, Beograd, 2011, str. 141-163.

im i nehigijenskim uslovima (2%), dok na seksualno zlostavljanje životinja odlazi svega 1% ukupnog broja slučajeva zlostavljanja.³³

Dakle, Zakon o dobrobiti životinja na nedvosmislen način tretira seksualno zlostavljanje životinja kao podvrstu njihovog fizičkog zlostavljanja. To je sasvim opravdano budući da se u slučajevima seksualnog zlostavljanja kod životinja mogu naći povrede na polnim organima, rektumu ili anusu, i to najčešće u vidu razderotina tih organa.³⁴ Seksualni kontakt između čoveka i životinja po pravilu podrazumeva penetraciju čovekovog penisa u vaginalni ili analni otvor životinje. Međutim, ovaj vid zlostavljanja životinja može se sastojati i u penetraciji (ubacivanju, stavljanju i pokušaju da se to učini) nekog drugog objekta, kao što je, na primer, štap ili drška od metle u vaginalni ili analni otvor životinje, čime se životinji nanose povrede na genitalijama ili u predelu oko njih. Od prirode polnog opštenja između čoveka i životinje, odnosno načina na koji je seksualno zlostavljanje životinje u konkretnom slučaju sprovedeno, kao i od veličine i telesne konstitucije same životinje zavise i intenzitet i vrsta povreda koje su joj nanete. Može se desiti da tom prilikom životinja ne pretrpi nikakve fizičke povrede ili da one budu sasvim neznatne, ali, isto tako, krajnji ishod seksualnog zlostavljanja životinja mogu biti i izuzetno teške telesne povrede od kojih neke mogu imati i fatalni ishod, tačnije smrt životinje.³⁵

Inostrana sudska praksa, kao i dostupni statistički podaci inostranih organa unutrašnjih poslova pokazuju da se kao objekti radnje seksualnog zlostavljanja životinja najčešće javljaju sledeće životinjske vrste: psi³⁶, mačke³⁷, konji³⁸ i svinje³⁹.

Pojedini slučajevi ukazuju na povezanost između seksualnog zlostavljanja životinja i ispoljavanja drugih oblika okrutnog ponašanja prema njima. Takođe, može se uočiti da je u nekim slučajevima seksualno zlostavljanje životinja bilo povezano sa drugim oblicima seksualno aberantnog, ali i nasilničkog i kriminalnog

33 Stanković, A., Ubijanje i mučenje životinja, krivično delo u Srbiji, ORCA (Organizacija za poštovanje i brigu o životinjama), Beograd, 2007, str. 122.

34 Aleksić, J., Jović, S., Merćep, D., Uloga veterinara u prevenciji slučajeva zlostavljanja životinja, Veterinarski glasnik, vol. 65, br. 1-2/2001, Beograd, 2011, str. 124.

35 Munro, R., Munro, H., Animal Abuse and Unlawful Killing – Forensic Veterinary Pathology, Elsevier Health Sciences, Philadelphia, USA, 2008, str. 94.

36 Videti: Case ID: 19443, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/19443/WI/US/>, pristup: 28.03.2012., Case ID: 19398, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/19398/GA/US/>, pristup: 28.03.2012. i Case ID: 19138, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/19138/LA/US/>, pristup: 28.03.2012.

37 Videti: Case ID: 18360, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18360/IA/US/>, pristup: 28.03.2012.

38 Videti: Case ID: 18509, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18509/KY/US/>, pristup: 28.03.2012. i Case ID: 18202, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18202/MI/US/>, pristup: 28.03.2012.

39 Videti: Case ID: 19410, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/19410/OK/US/>, pristup: 28.03.2012.

ponašanja. Kao najčešća devijantna i kriminalna ispoljavanja koja se javljaju paralelno ili istovremeno sa seksualnim zlostavljanjem životinja mogu se navesti: različiti oblici seksualne zlopotrebe dece⁴⁰, uključujući i njihovo silovanje⁴¹, drugi oblici fizičkog i psihičkog zlostavljanje dece⁴², drugi oblici fizičkog i psihičkog zlostavljanja životinja, ubijanje životinja⁴³, ali i posedovanje, izrada, reprodukcija, javno izlaganje ili na drugi način činjenje dostupnim i stavljanje u promet audiovizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografske sadržine koji su sačinjeni iskorišćavanjem dece i maloletnih lica u pornografske svrhe (dečija pornografija)⁴⁴.

Niz proučenih slučajeva seksualnog zlostavljanja životinja potvrđuje tezu da ne postoji suštinska razlika između seksualne zlopotrebe životinja i seksualnog zlostavljanja ljudi, a posebno onih lica koja zbog svog uzrasta (mladosti ili starosti), nedostataka u telesnom ili duševnom razvoju, bolesti, fizičke slabosti ili drugih svojstava koja ih čine posebno ranjivim, nisu u stanju da pruže bilo kakav ili adekvatan otpor svom zlostavljaču. U tom smislu, Beirne se zalaže za poimanje bestijalnosti kao seksualnog napastvovanja, seksualnog napada, seksualnog nasilja, pa čak i silovanja učinjenog u odnosu na jedinku koja pripada drugoj vrsti (interspecies sexual assault). Takav koncept on zasniva na poređenju između seksualnog zlostavljanja životinja i seksualnog zlostavljanja žena i dece, navodeći pri tome da u oba slučaja postoje elementi prinude, bola i nedostatka pristanka žrtve.⁴⁵ U tom smislu, bestijalnost bi mogla biti shvaćena ne samo kao poseban modalitet zlostavljanja životinja, već i kao poseban „seksualni delikt“, odnosno krivično delo protiv polne slobode, ali ne polne slobode čoveka, već polne slobode jedinke koja pripada nekoj drugoj vrsti. Ipak, osim razlike u pogledu vrste i visine zaprećenih kazni za seksualno zlostavljanje životinja i krivična dela protiv polne slobode ljudi, i u praksi se mogu uočiti razlike u pogledu tretmana učinilaca ove dve vrste delikata. Kao ilustracija može se navesti slučaj *People v. Haynes* iz prakse Apelacionog suda Mičigena iz 2008. godine. Reč je o učiniocu koji je zbog seksualnog zlostavljanja ovce osuđen za krivično delo pod nazivom „zločin protiv prirode ili sodomija“

40 Videti: Case ID: 18014, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18014/GA/US/>, pristup: 28.03.2012.

41 Videti: Case ID: 17642, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/17642/AR/US/>, pristup: 28.03.2012.

42 Videti: Case ID: 18269, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18269/IN/US/>, pristup: 28.03.2012.

43 Videti: Case ID: 16878, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/16878/FL/US/>, pristup: 29.03.2012.

44 Videti: Case ID: 18212, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/18212/CA/US/>, pristup: 28.03.2012. i Case ID: 17225, preuzeto sa: <http://www.pet-abuse.com/cases/17225/VA/US/>, pristup: 28.03.2012.

45 U tom smislu videti: Beirne, P., *Rethinking Bestiality: Towards a Concept of Interspecies Sexual Assault*, *Theoretical Criminology*, br. 1/ 1997, str. 317-340.

(crime against nature or sodomy)⁴⁶ na kaznu zatvora u trajanju od trideset do dve stotine četrdeset meseci. Sud je ocenio da njegovi postupci ukazuju na postojanje seksualne perversije, te je odredio njegovo upisivanje u registar seksualnih prestupnika. Učinioc nije osporavao da je učinio delo za koje je osuđen, ali je izjavio žalbu protiv odluke suda kojom se određuje njegovo upisivanje u registar seksualnih prestupnika, ističući da se Zakon o registraciji seksualnih prestupnika (Sex Offenders Registration Act)⁴⁷ odnosi samo na učinioce krivičnih dela protiv polne slobode čije su žrtve ljudi uzrasta do osamnaest godina, a ne i na učinioce seksualnog zlostavljanja životinja. Apelacioni sud je usvojio njegovu žalbu i stavio van snage odluku o njegovom upisu u registar seksualnih prestupnika, uz objašnjenje da se, u smislu navedenog Zakona, životinja ne može smatrati žrtvom krivičnog dela protiv polne slobode.⁴⁸

4. Etiologija bestijalnosti

U teoriji do sada nije postignuta saglasnost o faktoru koji se sa sigurnošću može smatrati osnovnim uzrokom seksualnog zlostavljanja životinja. Kao mogući razlozi za ovakvo ispoljavanje pojedinaca navode se: izloženost seksualnom zlostavljanju u detinjstvu, ali i različiti seksualni poremećaji poput zoofilije i zoosadizma. U tom smislu, pojedina istraživanja pokazuju da su osobe koje su u detinjstvu bile izložene seksualnom zlostavljanju evidentno sklonije da kasnije ispolje okrutnost prema životinjama, uključujući i seksualno zlostavljanje životinja.⁴⁹

46 The Michigan Penal Code, Act 328 of 1931, (1931, Act 328, Eff. Sept. 18, 1931;-- CL 1948, 750.158; -- Am. 1952, Act 73, Eff. Sept. 18, 1952), 750.158 Crime against nature or sodomy, Sec. 158., preuzeto sa:

[http://www.legislature.mi.gov/\(S\(a2xa2xjvdq4n3uj1wquhow55\)\)/mileg.aspx?page=GetObject&objectname=mcl-750-158](http://www.legislature.mi.gov/(S(a2xa2xjvdq4n3uj1wquhow55))/mileg.aspx?page=GetObject&objectname=mcl-750-158), pristup: 30.03.2012.

47 Sex Offenders Registration Act (Act 295 of 1994), (History: 1994, Act 295, Eff. Oct. 1, 1995 ;-- Am. 2004, Act 237, Eff. Oct. 16, 2004 ;-- Am. 2005, Act 121, Eff. Jan. 1, 2006 ;-- Am. 2005, Act 127, Eff. Jan. 1, 2006), preuzeto sa:

[http://www.legislature.mi.gov/\(S\(m23erkftn4dohw45qkwwc345\)\)/mileg.aspx?page=getobject&objectname=mcl-act-295-of-1994&queryid=6439389&highlight](http://www.legislature.mi.gov/(S(m23erkftn4dohw45qkwwc345))/mileg.aspx?page=getobject&objectname=mcl-act-295-of-1994&queryid=6439389&highlight), pristup: 30.03.2012.

48 Više o slučaju *People v. Haynes*, videti: *People of the State of Michigan, Plaintiff -Appellee, v. Jeffrey Scott Haynes, Defendant - Appellant*, Court of Appeals of Michigan 760 N.W.2d 283 (Mich. App.,2008) Court Citation: 281 Mich.App. 27 (2008); 2008 WL 4365966, Docket No. 277185, preuzeto sa: <http://www.animallaw.info/cases/causmi2008w14365966.htm>, pristup: 04.02.2012.

49 Ascione, F. R., *Animal Abuse and Youth Violence*, *Juvenile Justice Bulletin*, U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Washington D.C., 2001, str. 8-9.

Kao uzrok seksualnog zlostavljanja životinja navode se i različiti seksualni poremećaji. Reč je o seksualnim devijacijama ili parafilijama⁵⁰, koje obuhvataju „bilo koje aberantno seksualno ponašanje koje se preferira ili se pojavljuje umesto heteroseksualnog ponašanja, a koje odstupa od manje ili više kulturno prihvaćenih seksualnih normi, pri čemu je ili kvalitet ili objekt seksualnog instinkta abnormalan“.⁵¹ Mnogi stručnjaci korene seksualnih devijacija vide u ranim fazama psihoseksualnog razvoja, ističući da se seksualno aberantno ponašanje javlja kao fiksacija ili regresija na te rane faze razvoja. Inače, laboratorijske analize su potvrdile da se hormonalna neravnoteža ne može smatrati uzrokom seksualnih aberacija. U skladu sa tim, gotovo je univerzalno prihvaćen stav da je poreklo seksualnih aberacija psihogenog, a ne organskog karaktera.⁵²

Kod osoba koje praktikuju seksualno zlostavljanje životinja najčešće se pojavljuju sledeće parafilije: 1) zoofilija i 2) zoosadizam. Zoofilija sa sastoji u postizanju seksualne gratifikacije kroz odnos sa životinjama. Potvrđeno je da se kod osoba kod kojih je uočena ova seksualna devijacija često može javiti i šizoidni element. Zoosadizam se definiše kao parafilija čija je suština da se seksualna gratifikacija dobija pomoću mučenja životinje ili nanošenja životinji bola na neki drugi način.⁵³ To praktično ukazuje da postojanje parafilije u vidu zoosadizma na strani učinioca neće uvek imati za posledicu samo seksualno zlostavljanje životinje već da može dovesti i do i nekih drugih vidova njenog mučenja, koji će kod njega izazvati seksualnu gratifikaciju. Zapravo, može se desiti da učinilac kod koga je dijagnostikovana parafilija u vidu zoosadizma i ne zlostavlja životinju seksualno, već na neki drugi način (na primer, da je ubije, da joj nanese telesne povrede ili da joj na drugi način nanosi bol, patnju, strah i stres), a da to kod njega izazove seksualnu gratifikaciju.

5. Bestijalnost kao radnja krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja

Ubijanje i mučenje životinja prvi put je inkriminisano u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije stupanjem na snagu novog Krivičnog zakonika 1. janu-

50 U DSM-III i DSM IV (the Diagnostic and Statistical Manual of the American Psychiatric Association), zoofilija je klasifikovana u okviru „parafilija nespecificovanih na drugi način“ („paraphilias not otherwise specified“); videti: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed.), American Psychiatric Association, Washington DC, 1994. godine, preuzeto sa: <http://allpsych.com/disorders/personality/antisocial.html>, pristup: 01.04.2012. I svetska zdravstvena organizacija (The World Health Organization) svrstava ovaj poremećaj u „ostale poremećaje seksualnih preferencija“ („other disorder of sexual preference“); videti: Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD - 10), preuzeto sa: <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en>, pristup: 01.04.2012.

51 Kron, L., Nikolić, Z., Anatomija seksualne agresivnosti, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009, str. 19.

52 Kron, L., Nikolić, Z., Anatomija seksualne agresivnosti, op. cit., str. 20.

53 Kron, L., Nikolić, Z., Anatomija seksualne agresivnosti, op. cit., str. 24. i 27.

ara 2006. godine, kada je istoimeno krivično delo uključeno u njegovo dvadeset i četvrto poglavlje posvećeno krivičnim delima protiv životne sredine⁵⁴. Osnovni oblik ovog krivičnog dela čini lice koje kršeći propise ubije, povredi, muči ili na drugi način zlostavlja životinju. Za njega je najpre bila propisana novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci, da bi nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srbije, koje su usledile 2009. godine, ona bila pooštrena i zamenjena novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine (član 269. stav 1). Prvi teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja (član 269. stav 2) postoji ukoliko je usled preduzimanja radnje izvršenja osnovnog oblika došlo do ubijanja, mučenja ili povređivanja većeg broja životinja, ili ako je delo učinjeno u odnosu na životinju koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama. Za drugi teži oblik dela učinilac se može kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine (član 269. stav 2).

Nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srbije koje su učinjene 2009. godine, postojećim odredbama pridodat je još jedan teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja (član 269. stav 3). Ovaj teži oblik čini lice koje iz koristoljublja organizuje, finansira ili je domaćin borbe između životinja iste ili različite vrste, ili lice koje organizuje ili učestvuje u kladenju na ovakvim borbama. Za ovaj teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja propisane su kumulativno, kazna zatvora od tri meseca do tri godine i novčana kazna (član 269. stav 3).

Zaštitni objekt krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja sporan je i u onim zemljama koje imaju dugu tradiciju promovisanja i obezbeđivanja zaštite i dobrobiti životinja. Iako je krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja svrstano u grupu krivičnih dela protiv životne sredine, životna sredina se njime štiti samo delimično. Naime, prema članu 3. Zakona o zaštiti životne sredine⁵⁵, životna sredina je definisana kao skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje odnosno prostor i uslove za život ljudi. Iz načina na koji je određen pojam životne sredine, jasno sledi da se ona ne povređuje niti ugrožava ubijanjem ili zlostavljanjem jedne životinje ili manjeg broja životinja. O zaštiti životne sredine putem krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja može biti reči kada je u pitanju njegov prvi kvalifikovani oblik, odnosno kada je došlo do ubijanja, mučenja (zlostavljanja) ili povređivanja većeg broja životinja ili životinje koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama. Međutim, u slučaju ubijanja, mučenja ili povređivanja samo jedne životinje, kao i u slučaju borbi između životinja nameće se zaključak da njegov zaštitni objekt čine opstanak, odnosno život, zdravlje i dobrobit životinja. Objekt radnje ovog krivičnog dela su životinje, i to samo

54 Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.

55 Zakon o zaštiti životne sredine, „Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 36/2009 i 72/2009.

kičmenjaci, kao bića za koja je neopozivo naučno dokazano da mogu da oseće bol, patnju, strah i stres, što je prihvaćeno i u većini drugih pravnih sistema.

Radnja izvršenja krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja određena je alternativno i obuhvata: 1) ubijanje, 2) povređivanje, 3) mučenje i 4) zlostavljanje životinje na drugi način. Kako je u pitanju blanketna inkriminacija, sam pojam zlostavljanja životinja nije određen u krivičnom zakoniku, već u posebnom zakonu iz oblasti ekološkog prava - Zakonu o dobrobiti životinja⁵⁶. Ovaj Zakon definiše zlostavljanje životinja kao svako postupanje ili nepostupanje sa životinjama kojim se namerno ili iz nehata izaziva bol, patnja, strah, stres, povreda, narušava genetska celovitost životinje i izaziva smrt. Ono obuhvata: 1) fizičko zlostavljanje i 2) psihičko zlostavljanje. Fizičko zlostavljanje životinje podrazumeva narušavanje njene fizičke celovitosti oštećenjem tkiva i organa. Ono može biti ostvareno na više različitih načina, kao što su: batiranje, šutiranje, bičevanje, seksualno nasilje, prisiljavanje na rad ili obuku koji prevazilaze izdržljivost životinje, neodgovarajući načini hvatanja i obuzdavanja, sprovođenje intervencija na životinjama suprotno odredbama tog Zakona i svesno reprodukovanje jedinki koje pate od naslednih bolesti, osim ako se ono vrši u ogledne svrhe u skladu sa tim Zakonom. Sa druge strane, psihičko zlostavljanje životinja uključuje radnje kojima se narušava njena psihička celovitost i koje mogu izazvati ili izazivaju poremećaje u ponašanju životinje. Tu spadaju: onemogućavanje životinji da zadovolji svoje osnovne potrebe u ponašanju, da iskorišti prostor za odmor i zaklon, razjarivanje životinje primenom fizičke sile, drugim životinjama ili nadražajima koji joj nisu svojstveni, nanošenje straha, patnje i prouzrokovanje osećaja dosade i nesigurnosti, kao i sprečavanje životinje da uspostavi socijalnu vezu sa životinjama iste vrste⁵⁷.

Iz navedenih odredbi Zakona o dobrobiti životinja proizlazi da seksualno zlostavljanje životinja spada u oblik njihovog fizičkog zlostavljanja, premda se može braniti i stav da se takvim postupanjem ostvaruju i elementi psihičkog zlostavljanja. Takav zaključak sledi iz činjenice da životinja pored fizičkih povreda i bolova zadobijenih usled seksualnog zlostavljanja, ujedno može trpeti i intenzivan strah i stres. Osim toga, može se desiti da životinja zbog svojih fizičkih predispozicija ne pretrpi značajnije telesne povrede usled seksualnog zlostavljanja od strane čoveka, ali da takvo iskustvo za nju predstavlja izlaganje strahu, stresu, patnji ili drugim psihičkim nelagodnostima. I tada će biti ostvarena obeležja seksualnog zlostavljanja životinja, a da li će ono biti kvalifikovano kao osnovni oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja ili prekršaja u smislu Zakona o dobrobiti životinja, zavisice od okolnosti svakog konkretnog slučaja.

Priroda seksualnog zlostavljanja životinja, kao i okolnosti pod kojima se ono vrši govori u prilog pretpostavci da će u većini takvih slučajeva postojati osnov

56 Zakon o dobrobiti životinja, „Službeni glasnik RS“, br. 41/2009.

57 Zakon o dobrobiti životinja, „Službeni glasnik RS“, br. 41/2009.

za krivičnopravnu, a ne za prekršajnopravnu odgovornost učinioca. Naime, za postojanje krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja se zahteva da je na strani učinioca kao oblik krivice postojao umišljaj. Sa druge strane, za postojanje prekršaja dovoljno je da je učinilac postupao iz nehata, osim ako odgovarajućim propisom nije određeno da će se kazniti samo ako je prekršaj učinjen sa umišljajem.⁵⁸ Međutim, postavlja se pitanje da li je, s obzirom na prirodu radnje izvršenja ovog dela, uopšte moguće da lice koje seksualno zlostavlja životinju postupa sa nehatom kao oblikom krivice? Čini se da nije. Naime, sam čin seksualnog zlostavljanja životinja, kao što je slučaj i sa seksualnim nasiljem ispoljenim prema ljudima, ukazuje na neophodnost postojanja umišljaja na strani učinioca u trenutku izvršenja tog dela, pri čemu etiologija i fenomenologija seksualnog zlostavljanja životinja ukazuju da će se u takvim situacijama po pravilu raditi o direktnom umišljaju. Naime, u slučaju direktnog umišljaja, učinilac je svestan svog dela i hoće njegovo izvršenje, dok je u slučaju eventualnog umišljaja on svestan da može učiniti delo, pa na to pristaje.⁵⁹

Okolnost da učinilac seksualnog zlostavljanja životinja preduzimanjem radnji kojima se ostvaruju obeležja bića tog dela upravo želi, hoće, nastoji da ostvari seksualni odnos sa životinjom i na taj način postigne seksualnu gratifikaciju implicira da je reč o direktnom umišljaju. Ali, može se postaviti pitanje da li kod njega postoji namera, želja, to jest htenje da preduzimanjem tih radnji životinji nanese bol, patnju strah i stres, odnosno da ostvari obeležja bića krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja. Pojedini autori ističu da seksualni odnosi sa životinjama ne moraju nužno uključivati ispoljavanje nasilja prema njima, te da zoofili, za razliku od zoosadista čak gaje određenu emotivnu vezanost prema životinji koja je objekt radnje⁶⁰. Međutim, takva shvatanja su u suprotnosti sa definicijom seksualnog zlostavljanja životinja, prema kojoj pod taj pojam treba podvesti bilo koji seksualni kontakt čoveka sa životinjama koji može, a ne mora da rezultira fizičkim povređivanjem životinje treba tretirati kao seksualno zlostavljanje životinje⁶¹. Prihvatanje ove definicije kao polazne osnove prilikom tumačenja odredbe Krivičnog zakonika kojom je inkriminisano ubijanje i zlostavljanje životinja značilo bi da za postojanje umišljaja kod tog krivičnog dela nije relevantno da li je volja učinioca bila usmerena na nanošenje životinji bola,

58 Videti: član 19. stav 2. Zakona o prekršajima, „Službeni glasnik RS“, br. 101/2005, 116/2008 i 111/2009.

59 Član 25. Krivičnog zakonika, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.

60 U tom smislu videti: Williams, C., Weinberg, M., Zoophilia in Men: a study of sexual interest in animals, Archives of sexual behavior, vol. 32., br. 6, 2003, str. 523-535.

61 Aleksić, J., Jović, S., Merćep, D., Uloga veterinara u prevenciji slučajeva zlostavljanja životinja, Veterinarski glasnik, vol. 65, br. 1-2/2001, Beograd, 2011, str. 124, pozivajući se na: Vučinić, M., Ponašanje, dobrobit i zaštita životinja, Veterinarska komora Srbije, Beograd, 2006, str. 364-366.

patnje, straha ili stresa, već da li je on hteo da ostvari seksualni kontakt sa njom ili nije. Pošto se ostvarivanje bilo kakvog seksualnog kontakta sa životinjom smatra njenim seksualnim zlostavljanjem, za postojanje tog krivičnog dela dovoljno je, dakle, da je učinilac takav kontakt hteo, jer to samo po sebi podrazumeva postojanje njegovog htenja da životinju zlostavlja.

Čak i kada bi se pošlo od pretpostavke da na strani učinioca seksualnog zlostavljanja životinja nije postojalo htenje da životinji koja je objekt radnje tog dela nanese bol, patnju strah i stres, može se pretpostaviti da je on, samim preduzimanjem navedenih radnji pokazao da na to pristaje. U takvom slučaju bi se radilo o eventualnom umišljaju kao obliku krivice, koji bi, takođe, bio dovoljan za postojanje osnovnog oblika krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja.

6. Zaključak

Iako se na prvi pogled može steći utisak da bestijalnost, posebno ako je podstaknuta zoofilijom, predstavlja segment intimnog, premda aberantnog, odnosno devijantnog, seksualnog ispoljavanja pojedinca, taj fenomen proizvodi i značajne pravne posledice, budući da se, kao forma zlostavljanja životinja, kvalifikuje ili kao krivično delo ili kao prekršaj. Za pravilnu primenu odredbi Krivičnog zakonika, kao i Zakona o dobrobiti životinja kojima je ovo ponašanje inkriminisano, potrebno je, pre svega, jasno i precizno determinisati obim i sadržinu samog pojma bestijalnosti.

U cilju što potpunijeg uvažavanja kriterijuma dobrobiti životinja, čemu teže svi savremeni biocentrično orijentisani pravni sistemi, definicija seksualnog zlostavljanja životinja treba da bude postavljena na što ekstenzivniji način, kako bi omogućila da se pod taj pojam podvede, a samim tim i sankcionišu, svaki oblik polnog opštenja između čoveka i životinje, neovisno od toga da li je usled njega nastupila posledica u vidu povrede ili smrti životinje ili nanošenja životinji bola, patnje, straha ili stresa. Ograničavanje seksualnog zlostavljanja životinje samo na one slučajeve u kojima je nastupila njena smrt, telesna povreda, ili u kojima je ona bila izložena nepotrebnim patnjama učinilo bi zasebno inkriminisanje ovog ponašanja suvišnim, budući da bi ono već bilo obuhvaćeno „opštim“ pojmom fizičkog, odnosno psihičkog zlostavljanja životinja.

Blagovremeno i efikasno sprečavanje, otkrivanje, prijavljivanje, dokazivanje, sankcionisanje i suzbijanje seksualnog zlostavljanja životinja zahteva poznavanje fenomenologije i etiologije ove pojave, te je u tom smislu, izuzetno važno da nadležni državni organi (pre svega predstavnici nadležnih inspekcija, ministarstva unutrašnjih poslova i pravosuđa) budu edukovani o mogućim uzrocima i načinima ispoljavanja bestijalnosti, kao i da ovaj fenomen prepoznaju, a samim tim i tretiraju kao oblik zlostavljanja životinja. U tom kontekstu, treba posebno naglasiti koliko je važno da predstavnici nadležnih državnih organa, ali i laičke i stručne javnosti,

sagledaju razmere društvene opasnosti bestijalnosti. Naime, seksualno zlostavljanje životinja često se dovodi u vezu sa vršenjem drugih krivičnih dela, kao što su: ubijanje i zlostavljanje životinja (na neki drugi način), krivična dela protiv polne slobode i krivična dela koja spadaju u nasilnički kriminalitet, od kojih se posebno izdvaja krivično delo nasilja u porodici. U tom smislu, njegove posledice ne svode se samo na povredu i ugrožavanje opstanka i dobrobiti životinja. Naprotiv, seksualno zlostavljanje životinja može biti indikator, ali i prediktor fizičkog, psihičkog i seksualnog zlostavljanja dece, partnera, vršnjaka, lica koja se u odnosu na učinioca zbog svoje bolesti ili psihičke ili fizičke slabosti nalaze u odnosu zavisnosti ili podređenosti kao što su stara lica, lica ometena u razvoju ili lica koja usled drugog fizičkog ili mentalnog nedostatka nisu u stanju da mu pruže otpor.

Važno je istaći višestruki doprinos veterinarara, kao i predstavnika različitih udruženja i organizacija posvećenih promovisanju i unapređenju zaštite i dobrobiti životinja u otkrivanju, prijavljivanju i dokazivanju seksualnog zlostavljanja životinja. I jedni i drugi u svom svakodnevnom radu dolaze u neposredan kontakt sa životinjama koje su često pretrpele neki oblik zlostavljanja, ali i sa njihovim vlasnicima ili drugim licima koja su odgovorna da se o njima staraju. U tom kontekstu, uloga veterinarara svodi se na identifikovanje povreda koje ukazuju na izloženost pregledane životinje seksualnom zlostavljanju, zatim na prijavljivanje takvih slučajeva nadležnim državnim organima, kao i na davanje stručnog nalaza i mišljenja u svojstvu veštaka u krivičnom ili prekršajnom postupku protiv lica optuženog za seksualno zlostavljanje životinja. I predstavnici udruženja za zaštitu životinja mogu doprineti suzbijanju bestijalnosti i to ne samo putem prepoznavanja i prijavljivanja takvih slučajeva, već i kontinuiranim radom na edukaciji kako laičke, tako i stručne, javnosti o etiologiji i fenomenologiji ove pojave i adekvatnom načinu postupanja građana u slučaju identifikovanja takvog ispoljavanja od strane pojedinaca iz svog neposrednog okruženja, ali i predstavnika nadležnih državnih organa prilikom susretanja sa takvim slučajevima u svom svakodnevnom radu.

Konačno, trebalo bi razmotriti da li postojeći pravni okviri pružaju dovoljno prostora za adekvatnu državnu reakciju na ovaj fenomen, pre svega sagledano kroz prizmu suzbijanja recidivizma. Izvršenje izrečene sankcije (kazne zatvora ili novčane kazne) ne predstavlja dovoljno čvrstu garanciju da učinilac seksualnog zlostavljanja životinja, naročito ako je kod njega potvrđeno postojanje parafilije u vidu zoofilije ili zoosadizma, neće ponovo ispoljiti isti modalitet ponašanja. Zbog toga je veoma važno insistirati na njegovom postpenalnom tretmanu u vidu kontrole, nadzora i podvrgavanja odgovarajućoj psiho-socijalnoj terapiji, kako bi se njegovo ponašanje nakon izvršene krivične ili prekršajne sankcije pratilo, kontrolisalo i korigovalo, u meri u kojoj je to moguće sprovesti s obzirom na prirodu bestijalnosti kao psihološkog, socijalno-patološkog i kriminološkog fenomena, kao i okolnosti pod kojima se takvo ponašanje ispoljava.

7. Literatura

- Aleksić, J., Jović, S., Merćep, D., Uloga veterinara u prevenciji slučajeva zlostavljanja životinja, Veterinarski glasnik, vol. 65, br. 1-2/2001, Beograd, 2011.
- Ascione, F. R., Animal Abuse and Youth Violence, Juvenile Justice Bulletin, U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Washington D.C., 2001.
- Batrićević, A., Hordašenje kao socijalno-patološka pojava – fenomenologija, etiologija i državna reakcija, Socijalna misao, vol. 18, br. 4/2011, Beograd, 2011.
- Beirne, P., Rethinking Bestiality: Towards a Concept of Interspecies Sexual Assault, Theoretical Criminology, br. 1/ 1997.
- Fleming, W., Characteristics of Juvenile Offenders Admitting to Sexual Activity with Nonhuman Animals, Society and Animals, br. 10:1, Koninklijke, Brill NV, Leiden, 2001.
- Kron, L., Seksualno nasilje: psihološka studija, Prometej, Beograd, 1992.
- Kron, L., O parafilijama: definicija, etiologija, vrste, klinički tretman i prognoza, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, br 1-2/2009, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009.
- Kron, L., Nikolić, Z., Anatomija seksualne agresivnosti, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009.
- Munro, R., Munro, H., Animal Abuse and Unlawful Killing – Forensic Veterinary Pathology, Elsevier Health Sciences, Philadelphia, USA, 2008.
- Vajs, A., Kandić, Lj., Opšta istorija države i prava – feudalni period, Savremena administracija, Beograd, 1999.
- Vučinić, M., Ponašanje, dobrobit i zaštita životinja, Veterinarska komora Srbije, Beograd, 2006.
- Williams, C., Weinberg, M., Zoophilia in Men: a study of sexual interest in animals, Archives of sexual behavior, vol. 32, br. 6/ 2003.
- Wisch, R., Overview of State Bestiality Laws, Animal Legal & Historical Center, Michigan State University College of Law, 2008, preuzeto sa: <http://www.animallaw.info/articles/ovuszooophilia.htm>, pristup: 04.02.2012.
- Witherspoon, J., Zoophilia and Bestiality Laws, preuzeto sa: <http://ezinearticles.com/?Zoophilia-and-Bestiality-Laws&id=5135107>, pristup: 02.02.2012.

8. Izvori

- Zakon o dobrobiti životinja, „Službeni glasnik RS“, br. 41/2009.
- Zakon o zaštiti životne sredine, „Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 36/2009 i 72/2009.
- Zakon o prekršajima, „Službeni glasnik RS“, br. 101/2005, 116/2008 i 111/2009.

- Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.
- Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 111/2008.
- Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja, „Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 25/2009.
- Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2007, br. 502, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2009.
- Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2008, br. 514, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.
- Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2009, br. 529, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.
- Saopštenje: Punoletni učinioци krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010. br. 201., Republički zavod za statistiku, Beograd, 15.07.2011.
- Hetitski zakonik, Ancient History Sourcebook: The Code of the Nesilim c. 1650-1500 BC (Napomena: Hetiti su za sebe koristili naziv Nesilim), preuzeto sa: <http://www.fordham.edu/halsall/ancient/1650nesilim.asp>, pristup: 04.12.2011.
- California Penal Code, Section 286.5 PC, preuzeto sa: <http://law.onecle.com/california/penal/286.5.html>, pristup: 27.03.2012.
- 10 U.S.C. § 925 : US Code - Section 925: Art. 125. Sodomy, preuzeto sa: <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/10/A/II/47/X/925>, pristup: 04.02.2012.
- Illinois Criminal Code, Chapter 720. Criminal Offenses, Act 5. Criminal Code of 1961. Title III. Specific Offenses. Part B. Offenses Directed Against The Person. Article 12. Bodily, 5/12-35. Sexual conduct or sexual contact with an animal, preuzeto sa: http://www.animallaw.info/statutes/stusil510ilcs70_1_16.htm#s5_12_35, pristup: 28.03.2012.
- Illinois Compiled Statutes 720 ILCS 5, Criminal Code of 1961, Section 2-7, preuzeto sa: <http://law.onecle.com/illinois/720ilcs5/2-7.html>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 19443, <http://www.pet-abuse.com/cases/19443/WI/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 19398, <http://www.pet-abuse.com/cases/19398/GA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 19138, <http://www.pet-abuse.com/cases/19138/LA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 18360, <http://www.pet-abuse.com/cases/18360/IA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 18509, <http://www.pet-abuse.com/cases/18509/KY/US/>, pristup: 28.03.2012.

- Case ID: 18202, <http://www.pet-abuse.com/cases/18202/MI/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 19410, <http://www.pet-abuse.com/cases/19410/OK/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 18014, <http://www.pet-abuse.com/cases/18014/GA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 17642, <http://www.pet-abuse.com/cases/17642/AR/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 18269, <http://www.pet-abuse.com/cases/18269/IN/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 16878, <http://www.pet-abuse.com/cases/16878/FL/US/> , pristup: 29.03.2012.
- Case ID: 18212, <http://www.pet-abuse.com/cases/18212/CA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- Case ID: 17225, <http://www.pet-abuse.com/cases/17225/VA/US/>, pristup: 28.03.2012.
- People of the State of Michigan, Plaintiff -Appellee, v. Jeffrey Scott Haynes, Defendant - Appellant, Court of Appeals of Michigan 760 N.W.2d 283 (Mich. App.,2008) Court Citation: 281 Mich.App. 27 (2008); 2008 WL 4365966, Docket No. 277185, preuzeto sa: <http://www.animallaw.info/cases/caus-mi2008wl4365966.htm>, pristup: 04.02.2012.
- The Michigan Penal Code, Act 328 of 1931 (1931, Act 328, Eff. Sept. 18, 1931 ;-- CL 1948, 750.158 ;-- Am. 1952, Act 73, Eff. Sept. 18, 1952), 750.158 Crime against nature or sodomy, Sec. 158., preuzeto sa: [http://www.legislature.mi.gov/\(S\(a2xa2xjvdq4n3uj1wquhow55\)\)/mileg.aspx?page=GetObject&objectname=mcl-750-158](http://www.legislature.mi.gov/(S(a2xa2xjvdq4n3uj1wquhow55))/mileg.aspx?page=GetObject&objectname=mcl-750-158), pristup: 30.03.2012.
- Sex Offenders Registration Act (Act 295 of 1994), (1994, Act 295, Eff. Oct. 1, 1995 ;-- Am. 2004, Act 237, Eff. Oct. 16, 2004 ;-- Am. 2005, Act 121, Eff. Jan. 1, 2006 ;-- Am. 2005, Act 127, Eff. Jan. 1, 2006), preuzeto sa: [http://www.legislature.mi.gov/\(S\(m23erkftn4dohw45qkwwc345\)\)/mileg.aspx?page=getobject&objectname=mcl-act-295-of-1994&queryid=6439389&highlight](http://www.legislature.mi.gov/(S(m23erkftn4dohw45qkwwc345))/mileg.aspx?page=getobject&objectname=mcl-act-295-of-1994&queryid=6439389&highlight) pristup: 30.03.2012.
- Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD - 10), preuzeto sa: <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en>, pristup: 01.04.2012.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed.), American Psychiatric Association, Washington DC, 1994. godine, preuzeto sa: <http://allpsych.com/disorders/personality/antisocial.html>, pristup: 01.04.2012.

Ana Batrićević, PhD
Assistant Researcher
Institute of Criminological and Sociological Research

BESTIALITY - DEFINITION, CAUSES AND STATE REACTION

Animal abuse, which is treated either as a criminal offence or as a misdemeanor in the majority of legal systems, including ours, can be committed in a variety of ways. Similarly to violence against humans, one of its forms emerges as sexual abuse of animals, often referred to as „bestiality“. There are numerous aspects of this negative phenomenon: psychological, socio - pathological, criminological, victimological and penal. Nevertheless, this phenomenon has until recently been observed predominantly in the context of sexually aberrant behavior instead of being perceived as a form of animal cruelty. In this paper, the author attempts to analyze the term, forms and possible causes of sexual abuse of animals as well as to present the mechanism of state reaction to this phenomenon in both- historical legal sources as well as in legal frames set by current Criminal Code of the Republic of Serbia and Law on Animal Welfare.

Key words: *bestiality, sexual abuse of animals, killing and torture of animals, criminal offence, misdemeanor*